

gedetineerdenpopulatie. Niet alleen is het moeilijk om de specifieke hulpvragen van gedetineerden en het aanbod aan hulpverlening op elkaar af te stemmen. Deze moeilijkheidsgraad verhoogt nog indien we alle mogelijke noden en behoeften bij deze populatie mee in ogenschouw nemen. Net als in de maatschappij dreigen ook in de detentiecontext de meest kwetsbare groepen de boot te missen. Hierbij kunnen we verwijzen naar de alsmear grotere wordende groep aan gedetineerden met een verschillende nationaliteit die de Nederlandse taal niet machtig zijn. Taalproblemen bemoeilijken het opstarten en doorlopen van een hulp- of dienstverlening. Uit onderzoek⁴ blijkt dat deze grote groep van gedetineerden moeilijk te bereiken is en een haast 'onzichtbare' positie heeft binnen de gehele populatie. Een tweede aangehaalde reflectie besloeg het manifeste onevenwicht tussen het aantal aanwezige hulp- en dienstverleners in de gevangenis en de vragen, noden en behoeften van gedetineerden. Kortelings werden de wachtlijsten vermeld. Dit onevenwicht brengt een tweetal spanningsvelden met zich mee waarop bijvoorbeeld trajectbegeleiders zich in de gevangenis bewegen. Enerzijds bestaat er een spanningsveld tussen het maximaal inzetten op proactief, *out-reachend* werken naar alle gedetineerden (met mogelijke wachtlijsten tot gevolg) en het eerder vraaggericht werken. Anderzijds bestaat er uit dit onevenwicht een spanning tussen het opnemen van een eerder doorverwijzende opdracht en het aanbieden van intensievere, eerder langdurige begeleiding- en hulpverleningstrajecten aan gedetineerden. Een derde en laatste reflectie, waarnaar zowel in het panelgesprek als in de uiteenzetting van Meyvis werd verwezen, heeft betrekking op de afwezigheid van het thema huisvesting en zijn relevante spelers in de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Gezien als één van de belangrijkste voorwaarden voor een goed sociaal reclasseringsplan⁵, is dit een zeer belangrijk gegeven voor gedetineerden die moeten verschijnen voor de strafuitvoeringsrechtbank. Nog pertinenter stelt dit probleem zich bij voorlopig gehechten die in

grote onzekerheid verkeren omtrent de einddatum van hun verblijf in detentie⁶.

Samenvattend kan besloten worden dat met het STRAP, en de achterliggende visie, missie en strategische doelstellingen, 10 jaar geleden al heel wat op gang getrokken werd. De getoonde volharding en inspanningen zijn voor minister Vandeurzen ook in de toekomst de noodzakelijke ingrediënten voor het welslagen van het STRAP. Eensgezind onder de aanwezigen weerklonk op deze studiedag de afsluitende boodschap dat er nog altijd veel werk op de plank ligt.

Bart Claes en Tinne Geluyckens*

Trefdag naar aanleiding van 25 jaar forensisch welzijnswerk

Naar aanleiding van de viering van 25 jaar forensisch welzijnswerk (FWW) ging op 28 oktober 2010 te Gent, op initiatief van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (SAW), een 'trefdag' door. Er kwamen een honderdtal geïnteresseerden opdagen voor een interessant programma met hierin een aantal reflecties van sleutelfiguren op een kwarteeuw boeiende welzijnswerkhistoriek. Hiervoor werd ondermeer een beroep gedaan om een drietal sprekers die aan het FWW 25 jaar lang vanuit verschillende posities mee gestalte gaven.

Wilfried Meyvis was één van de eerste medewerkers van Justitieel Welzijnswerk te Leuven (JWL), later vanuit het beleid, een belangrijk architect van het "Strategisch Plan voor hulp en dienstverlening aan de gedetineerden". Ivo Aertsen was eveneens medewerker van het opstartende JWL, van waaruit hij zich al gauw ging toeleggen op de uitbouw, in praktijk en beleid, van slachtofferhulp. Als academicus werd hij een grondlegger van herstelrecht en bemiddeling. Maria De Bie was vele jaren lang voorzitter van de Vlaamse Federatie voor Forensisch Welzijnswerk en blijft tot op vandaag op dit

⁴ S. SNACKEN, J. KEULEN en L. WINKELMANS, *Buitenlanders in de Belgische Gevangenissen: Knelpunten en mogelijke oplossingen*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2004, 104.

⁵ T. DEMEERSMAN, 'Van de bak naar de straat. Over thuisloosheid na detentie', *Fatik*, 2009, 124, 7-8.

⁶ T. GELUYCKENS, *In de schermzone van de forensische hulpverlening: de beklaagde in Antwerpen*, Masterproef Criminologische wetenschappen, *onuitg.*, Brussel, Vrij Universiteit Brussel, 2008, 188p.

* Wetenschappelijk medewerkers, Vakgroep Criminologie, Faculteit Recht en Criminologie, Vrije Universiteit Brussel.

terrein betrokken als kritisch geweten inzake de opdracht tegemoet te komen aan de realisatie van een recht op maatschappelijke dienstverlening. Voorafgaand aan dit driemanschap leidde Ludo Serrien, stafmedewerker van het SAW, het thema in. Hij stelde het FWW voor als een wat mysterieus gegeven binnen het grote geheel van het Algemeen Welzijnswerk (AWW), een kleine sector met al die jaren de onevenredig grote ambitie vanuit het welzijnswerk een soort “inbraak” te realiseren in de justitiële rationaliteit.

Naast het onevenwicht tussen middelen en doel was hetzelfde FWW ook het toneel van een aantal andere spanningsvelden waar rond de sprekers elk op hun beurt hun bijdrage opbouwden. Binnen het beperkte bestek van dit samenvattend verslag moeten we ons beperken tot een greep uit de aangeleverde ideeën.

Verscheidende sprekers koppelden terug naar het besluit van de Vlaamse Executieve van 1985, waarmee de “Diensten Forensisch welzijnswerk” officieel gestalte kregen. De toenmalige besta-fing was inderdaad uiterst gering, dit gegeven de enorme opdracht van welzijnsbevorderend optreden ten aanzien van de doelgroep van allen betrokken bij een strafrechtelijke ingreep, en zelfs ruimer dan dat. Meyvis wees fijntjes op het feit dat de besta-fing tot op vandaag misschien nog steeds onvoldoende is, maar vergeleken met de beginjaren en vooral sinds het “Strategisch Plan” toch enorm is uitgebreid.

Met voldoening werd door de sprekers vastgesteld dat de ontwikkelingen van de voorbije jaren niet hebben geleid tot de gepolariseerde ontwikkeling van dader en slachtofferhulp. Met vallen en opstaan kon het perspectief op een geïntegreerde aanpak gaaf worden gehouden. De gezamenlijke integratie van beide sectoren binnen de CAW's en de recente opkomst van een gezamenlijke oriëntatie op “herstel” stemden in dit verband tot vertrouwen voor de toekomst.

Of het FWW er hiermee in is geslaagd uit de schaduw van Justitie te komen, bleef voorwerp van onderling debat. Meyvis wees op de grote verdienste dat er doorheen de diverse samenwerkingsakkoorden langzaam maar zeker is gebouwd aan een complementair beleid, waarbij de Federale overheid en de Gemeenschap elkaar stapsgewijs vonden in een constructieve samenwerking. Hij

gaf toe dat hierbij wat onevenredig werd ingezoomd op het domein van de strafuitvoering. Uitgaande van het recht op maatschappelijke dienstverlening en gegeven de beginopdracht achtte De Bie een selectieve gerichtheid op deze of gene groep van rechtzoekenden beleidsmatig moeilijk te verantwoorden. Ze suggereerde dat de pragmatiek van het toepassingsdenken het op dit stuk de voorbije jaren te veel haalde van de eigenlijke inhoud van de opdracht. In haar ogen is het FWW zich, zelfs als formeel deel van het AWW, hierdoor in wezen blijven onderschikken aan de justitiële rationaliteit. De welzijnslogica moest het in de relatie met justitie vaak afleggen tegen de interventielogica.

Aertsen zat op eenzelfde golflengte. Volgens hem was het FWW de voorbije jaren sterk gekenmerkt door een cultuur van personalisme, hetgeen vaak een kracht was, maar in de praktijk ook aanleiding gaf tot een sterke focus op de individuele aanpak ten nadele van de structurele missie. FWW werd hierdoor te sterk gereduceerd tot individuele hulpverlening. Hij pleitte voor een sterkere oriëntatie van het FWW naar het publieke forum van pers en publieke opinie. Ook De Bie pleitte voor een opentrekken van de opdracht, zij het bij haar meer uitgesproken in een beleidsmatige zin. Ze brak een lans voor een FWW als een levende maatschappelijke oproep tot het radicaliseren, in confrontatie met het strafrechtelijk perspectief, van het recht van elke burger op een gelijke kans op menselijke waardigheid.

Eénstemmigheid was er niettemin over de belangrijke impact die de praktijkwerkers de voorbije jaren ten aanzien van zowel de hulpzoekende burger als het beleid hebben gehad. Zowel van dader- als van slachtofferzijde was de forensisch welzijnswerker de actieve “bevoorrechte getuige” van situaties die door beleid of samenleving dreigden te worden vergeten of genegeerd. Hoewel die rol voor de drie sprekers in de toekomst misschien nog meer nadruk verdient, was het onderliggende respect voor al het geleverde werk niet uit de lucht. De voormiddag werd besloten met een toelichting door praktijkwerkers van actuele ontwikkelingen op het terrein. Mieke Van Durme van het CAW Artevelde schetste de veelzijdige motivering achter de op stapel staande opening van het “forensisch huis”. Koen Deblonde stond op zijn beurt stil bij

een aantal ontwikkelingen binnen het CAW Turnhout. Hij schetste beloftevolle perspectieven op het spanningsvelden tussen dader- en slachtofferhulp en tussen vrijwilligheid en dwang (of druk). Hij pleitte ervoor niet blind te zijn voor de nog steeds bestaande functionele grenzen aan de vooropgestelde “autonomie” van het welzijnswerk in relatie tot justitie.

Hiermee kwam er een einde aan een bijzonder rijk gestoffeerde voormiddag, die aan het forensisch welzijnswerk een diepe waardering, maar ook een aantal kritische suggesties meegaf. Inderdaad leek er onder de externe sprekers een zekere éénstemmigheid te bestaan in hun waarschuwing voor een te sterke nadruk op een fragmenterend toepassingsdenken ten nadele van een breedmaatschappelijke, machtskritische welzijsoriëntatie. Wij hadden het gevoel dat dit signaal door de aanwezige toehoorders wel degelijk werd gehoord, al was er voor een debat hierover helaas niet meer de tijd. Het was een trefdag die in diverse opzichten recht deed aan een boeiend werkveld, dat aan de inhoud van de bijdragen van de sprekers tegelijk een stevige kluit heeft voor de toekomst.

Leo Van Garsse^{*}

Over hulp kennen, willen en krijgen

Mid-adolescente slachtoffers en hulpverlening

Een slachtoffer van criminaliteit kan nood hebben aan steun en hulp van anderen, zowel van de eigen sociale omgeving als van formele hulpinstanties. Deze steun en bijstand van personen en instanties kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het psychologisch herstel van het slachtoffer (Kems-hall & Pritchard, 2000; Ruback & Thompson, 2001; Spalek, 2006)¹.

Echter niet alle slachtoffers hebben nood aan (externe) hulp. Slachtoffers worden vaak gelabeld met ‘the “Mark of Abel”’ (Fattah, 1999), er wordt vaak vanuit gegaan dat ze hulp nodig hebben, daar waar dit niet altijd het geval is. Daarnaast bereiken

niet alle slachtoffers die hier wel nood aan hebben de personen of instanties die deze hulp kunnen verlenen, bijvoorbeeld omdat het slachtoffer er niet van op de hoogte is of er geen toegang toe heeft. In deze rubriektekst wordt eerst ingegaan op de mate waarin leerlingen van de tweede graad op de hoogte zijn van het bestaan van instanties voor jongeren, slachtoffers of jonge slachtoffers. Vervolgens wordt nagegaan of er een kloof bestaat tussen de nood aan hulp van mid-adolescente slachtoffers van diefstal, afpersing en fysiek geweld en het krijgen ervan. De data zijn afkomstig van een schoolsurvey die in 2009 gehouden werd bij 557 Gentse leerlingen uit de tweede graad (14-16 jaar).

De kennis van mid-adolescenten over bestaande hulpverleningsinstanties

Vanuit de idee dat jongeren slechts een beroep kunnen doen op hulpinstanties indien deze ook door hen gekend zijn, werd gevraagd naar de kennis van enkele (Gentse) instanties die hulp kunnen bieden in geval van slachtofferschap. De kennis over volgende instanties werd bevraagd²:

- *Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB)*: hebben op basis van art. 5 van het decreet betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding de opdracht leerlingen te begeleiden op vlak van leren en studeren, onderwijsloopbaan, preventieve gezondheidszorg en het psychisch en sociaal functioneren.
- *Jongerenadviescentrum (JAC)* is een deelwerking van de Centra voor Algemeen Welzijnswerk en geeft gratis informatie, advies en hulp aan jongeren van 12 tot 25 jaar.
- *Kinder- en Jongerentelefoon (KJT)* is eveneens een gratis en anonieme dienstverlenende instantie waar kinderen en jongeren terecht kunnen voor alle vragen en problemen.

² Bij de selectie van de hulpinstanties werden twee criteria gehanteerd: het geografisch bereik en de toegankelijkheid. Gezien de enquête in Gentse scholen afgenomen werd, werd de kennis bevraagd van instanties met een lokale afdeling in Gent of instanties die nationaal of op gemeenschapsniveau actief zijn maar bereikbaar zijn voor Gentse jongeren. Wat de toegankelijkheid betreft, werd geopteerd de kennis van eerstelijnsdiensten te bevragen, instanties waarop een slachtoffer rechtstreeks een beroep kan doen.

^{*} Leo Van Garsse is werkzaam als assistent binnen de Vakgroep Sociale Agogiek van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Gent.

¹ Formele en informele reacties kunnen ook een negatieve invloed hebben en de verwerking van de slachtofferervaring moeilijker maken.